

Ανωνυμοποιημένη έκδοση

Μετάφραση

C-914/19 - 1

Υπόθεση C-914/19

Αίτηση προδικαστικής αποφάσεως

Ημερομηνία καταθέσεως:

12 Δεκεμβρίου 2019

Αιτούν δικαστήριο:

Consiglio di Stato (Ιταλία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

19 Σεπτεμβρίου 2019

Αναιρεσείον:

Ministero della Giustizia (Υπουργείο Δικαιοσύνης),
εκπροσωπούμενο από τον εν ενεργεία Υπουργό

Αναιρεσίβλητη:

GN

Άλλοι διάδικοι:

HM

JL

JJ

Δημοσιευθείσα στις 28/11/2019

[παραλειπόμενα]

ΙΤΑΛΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας, Ιταλία)

δικαστικός σχηματισμός (τέταρτο τμήμα)

εκδίδει την παρούσα

EL

ΔΙΑΤΑΞΗ

επί της αιτήσεως αναίρεσεως που κατέθεσε το Ministero della Giustizia (Υπουργείο Δικαιοσύνης), εκπροσωπούμενο από τον εν ενεργεία υπουργό [παραλειπόμενα]

κατά

της GN [παραλειπόμενα],

άλλοι διάδικοι

HM, JL και JJ, οι οποίοι δεν παρέστησαν,

με αίτημα την αναίρεση

της αποφάσεως αριθ. 10885 του Tribunale Amministrativo Regionale per il Lazio (περιφερειακού διοικητικού δικαστηρίου του Λατίου, Ιταλία) (στο εξής: T.A.R.), με έδρα τη Ρώμη, πρώτο τμήμα, της 12ης Νοεμβρίου 2018.

[σελ. 2 του πρωτοτύπου]

[παραλειπόμενα]

1. Η αναρεσίβλητη, η οποία έχει υπερβεί το 50ό έτος της ηλικίας της, άσκησε ενώπιον του T.A.R. προσφυγή κατά της αποφάσεως του γενικού διευθυντή του Υπουργείου Δικαιοσύνης, της 21ης Απριλίου 2016, με την οποία προκηρύχθηκε διαγωνισμός με διεξαγωγή δοκιμασιών για την κάλυψη 500 θέσεων συμβολαιογράφου, κατά το μέρος που είχε ορίσει ως ανώτατο όριο ηλικίας για τη συμμετοχή την ηλικία των 50 ετών κατά την ημερομηνία εκδόσεως της εν λόγω αποφάσεως.

Με πρόσθετους λόγους, η ενδιαφερόμενη προσέφυγε κατά της αποφάσεως με την οποία αποκλείστηκε από τις γραπτές δοκιμασίες του διαγωνισμού, με την αιτιολογία ότι, κατά την ημερομηνία προκηρύξεως του διαγωνισμού, είχε συμπληρώσει το 50ό έτος της ηλικίας της.

Κατά τη διάρκεια της δίκης, με απόφαση ασφαλιστικών μέτρων του T.A.R. επετράπη στην ενδιαφερόμενη να μετάσχει στις γραπτές και στις προφορικές δοκιμασίες του διαγωνισμού, στις οποίες υποβλήθηκε με επιτυχία.

Το T.A.R., με την απόφαση αριθ. 10885 του 2018, κήρυξε την προσφυγή απαράδεκτη λόγω επιγενόμενης ελλείψεως εννόμου συμφέροντος, λαμβανομένης υπόψη της επιτυχίας στις δοκιμασίες του διαγωνισμού.

Το Υπουργείο Δικαιοσύνης άσκησε αναίρεση κατά της εν λόγω αποφάσεως, προβάλλοντας ότι το T.A.R. έπρεπε να απορρίψει ως αβάσιμη την προσφυγή και δεν έπρεπε να δώσει βαρύτητα στην επιτυχία στις δοκιμασίες του διαγωνισμού, η

συμμετοχή στον οποίο είχε επιτραπεί με απόφαση ασφαλιστικών μέτρων εν αναμονή της εκδόσεως αποφάσεως επί της προσφυγής.

Η αναιρεσίβλητη προέβαλε ενστάσεις και ζήτησε την απόρριψη της κατατεθείσας από το υπουργείο αιτήσεως αναίρεσεως, υποβάλλοντας εκ νέου, δυνάμει του άρθρου 101, παράγραφος 2, του κώδικα διοικητικής δικονομίας, τα μη εξετασθέντα αιτήματα και ζητώντας, επικουρικώς, να τεθεί στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης το προδικαστικό ερώτημα που περιλαμβάνεται στο υπόμνημά της.

[σελ. 3 του πρωτοτύπου]

Η αναιρεσίβλητη υποστήριξε επίσης ότι ο αριθμός των υποψηφίων που κηρύχθηκαν επιτυχόντες στον διαγωνισμό (419) είναι χαμηλότερος από τον αριθμό των προκηρυχθεισών θέσεων (500) και ότι ουδείς υποψήφιος που κατετάγη σε χαμηλότερη θέση από τη δική της ζήτησε τη συμβολαιογραφική έδρα που της δόθηκε, οπότε δεν υπάρχουν άλλοι ενδιαφερόμενοι που έχουν αντίθετο συμφέρον από το δικό της.

Κατά τη δημόσια συνεδρίαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2019, ανεστάλη η έκδοση αποφάσεως επί της υποθέσεως.

2. Με τη μη οριστική απόφαση αριθ. 8152 της 28ης Νοεμβρίου 2019, το δικάζον τμήμα:

- έκανε δεκτή την αίτηση αναίρεσεως που το Υπουργείο Δικαιοσύνης είχε καταθέσει κατά της πρωτόδικης αποφάσεως με την οποία είχε κηρυχθεί απαράδεκτη η προσφυγή και, αναιρώντας την αναιρεσιβληθείσα απόφαση, κήρυξε παραδεκτή την ασκηθείσα σε πρώτο βαθμό προσφυγή·

- απέρριψε τις αιτιάσεις της αναιρεσίβλητης κατά τις οποίες η πρόβλεψη ορίου ηλικίας 50 ετών –στην προκήρυξη του διαγωνισμού– αντιβαίνει προς τον εθνικό νόμο·

- αναφορικά με τις αιτιάσεις που προέβαλε εκ νέου, δυνάμει του άρθρου 101, παράγραφος 2, του κώδικα διοικητικής δικονομίας, σχετικά με το ασύμβατο του ίδιου όρου στην προκήρυξη του διαγωνισμού προς την ευρωπαϊκή νομοθεσία, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να θέσει στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης δυνάμει του άρθρου 267, δεύτερο και τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ το προδικαστικό ερώτημα που παρατίθεται κατωτέρω:

- επιφυλάχθηκε ως προς κάθε περαιτέρω κρίση σχετικά με την έκδοση οριστικής αποφάσεως.

3. Με την προαναφερθείσα απόφαση αριθ. 8152 του 2019, το δικάζον τμήμα έκρινε ότι ο συγκεκριμένος όρος στην προκήρυξη του διαγωνισμού συνάδει με τον ισχύοντα ιταλικό νόμο, καθόσον το άρθρο 1, τρίτο εδάφιο, στοιχείο b, του νόμου 1365 του 1926 (το οποίο αντικαταστάθηκε από το άρθρο 13 του

νομοθετικού διατάγματος 166 του 2006) προβλέπει, για τη συμμετοχή στον διαγωνισμό για την κάλυψη θέσεων συμβολαιογράφου, ότι οι υποψήφιοι πρέπει να μην έχουν συμπληρώσει το 50ό έτος της ηλικίας τους κατά την ημερομηνία προκηρύξεως του διαγωνισμού.

4. Η αναιρεσίβλητη υποστήριξε ότι το όριο ηλικίας που επιβάλλει η προκήρυξη (το οποίο προσβλήθηκε με την πρωτοδίκως ασκηθείσα προσφυγή), στο οποίο στηρίζεται το μέτρο αποκλεισμού (το οποίο προσβλήθηκε με τους πρόσθετους λόγους), παραβιάζει την ευρωπαϊκής προελεύσεως αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ηλικίας, η οποία έχει κωδικοποιηθεί στο άρθρο 21 [σελ. 4 του πρωτοτύπου] του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στο άρθρο 10 ΣΛΕΕ, και προβλέπεται στο άρθρο 6 της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, η οποία μεταφέρθηκε στην εσωτερική έννομη τάξη με το νομοθετικό διάταγμα 216/2003.

Η αναιρεσίβλητη προέβαλε ότι, εφόσον κατά το δίκαιο της Ένωσης υπάρχει υποχρέωση «σύμφωνης ερμηνείας», ακόμη και όταν υφίστανται αμφιβολίες ως προς την ανασύσταση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου, πρέπει να προτιμηθεί η ερμηνεία κατά την οποία θεωρείται ότι πλέον έχει καταργηθεί το όριο ηλικίας που προβλεπόταν στο άρθρο 1 του νόμου 1365, της 6ης Αυγούστου 1926, διότι η αντίθετη λύση θα ήταν ασύμβατη προς τις ενωσιακές ρυθμίσεις που έχουν άμεσο αποτέλεσμα.

Η αναιρεσίβλητη προέβαλε επίσης ότι, κατά το άρθρο 6 της οδηγίας 2000/78/ΕΚ, διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας δύναται να είναι συμβατή με την οδηγία μόνον αν δικαιολογείται αντικειμενικά και λογικά από «θεμιτό στόχο» τον οποίο το κράτος μέλος δύναται να επικαλεσθεί εφόσον είναι αναλογικός και πρόσφορος για την επίτευξη των επιδιωκόμενων σκοπών, ενώ ο κανόνας περί του ορίου ηλικίας για την πρόσβαση στο συμβολαιογραφικό επάγγελμα, αν θεωρηθεί ότι εξακολουθεί να ισχύει, δεν δικαιολογείται από τον νόμο στον οποίο περιέχεται (νόμο 1365/1923), και ακόμη λιγότερο από τις νομοθετικές διατάξεις που αφορούν άλλες κατηγορίες, με τις οποίες διατάξεις υπάρχουν πρόδηλες αντιφάσεις όσον αφορά συγκρίσιμες επαγγελματικές δραστηριότητες, όπως εκείνη του δικαστικού λειτουργού ή του μέλους του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, ως προς τις οποίες έχει προ πολλού καταργηθεί κάθε διάταξη σχετική με περιορισμό της προσβάσεως λόγω ηλικίας.

Επικουρικώς, η αναιρεσίβλητη ζήτησε από το Consiglio di Stato, δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα, σε περίπτωση αμφιβολιών ως προς την ορθή ερμηνεία των κανόνων του δικαίου της Ένωσης να θέσει στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης προδικαστικό ερώτημα δυνάμει του άρθρου 267, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ.

5. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης υποστήριξε με αναλυτικό τρόπο την αντίθετη θέση, υπογραμμίζοντας ότι δεν είναι παράλογη η επιλογή του νομοθέτη να θέσει όριο ηλικίας για τη συμμετοχή στον διαγωνισμό για την κάλυψη θέσεων συμβολαιογράφου, καθόσον η είσοδος, στον συγκεκριμένο κλάδο, επαγγελματιών

που έχουν συμπληρώσει ορισμένη ηλικία θα ήταν αντίθετη προς [σελ. 5 του πρωτοτύπου] την ανάγκη διασφάλισης της σταθερότητας της ασκήσεως δημόσιου λειτουργήματος για σημαντικό χρονικό διάστημα, χωρίς να επιβαρύνεται η δημοσιονομική ισορροπία του συστήματος ασφαλίσεως των συμβολαιογράφων, εμποδίζοντας την πρόσβαση ατόμων που δεν απέχουν πολύ από το προβλεπόμενο όριο ηλικίας για συνταξιοδότηση.

6. Στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, επιρροή ασκούν επίσης:

- το άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω ηλικίας·

- το άρθρο 10 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατά το οποίο, κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών και των δράσεών της, η Ένωση επιδιώκει να καταπολεμήσει κάθε διάκριση λόγω ηλικίας·

- το άρθρο 6 της οδηγίας 2000/78/EK του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, το οποίο ορίζει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι η διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας δεν συνιστά δυσμενή διάκριση όταν στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου δικαιολογείται αντικειμενικά και λογικά από θεμιτό στόχο, ιδίως δε από θεμιτούς στόχους της πολιτικής στον τομέα της απασχολήσεως, της αγοράς εργασίας και της επαγγελματικής κατάρτισεως, και εφόσον τα μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία.

Στο πλαίσιο αυτό, όπως εκτέθηκε ανωτέρω, το άρθρο 1, τρίτο εδάφιο, στοιχείο b, του νόμου 1365 του 1926, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 13 του νομοθετικού διατάγματος 166 του 2006, προβλέπει ότι, για να γίνουν δεκτοί στον διαγωνισμό για την κάλυψη θέσεων συμβολαιογράφου, οι υποψήφιοι δεν πρέπει να έχουν συμπληρώσει το 50ό έτος της ηλικίας τους κατά την ημερομηνία προκηρύξεως του διαγωνισμού.

7. Το δικάζον τμήμα εκτιμά ότι η επιχειρηματολογία της αναιρεσίβλητης δεν καθιστά δυνατό να μείνει ανεφάρμοστος ο κανόνας του εσωτερικού δικαίου, καθόσον οι λόγοι της ενδεχομένης αντιθέσεως με το δίκαιο της Ένωσης δεν είναι άμεσοι, ούτε αρκούντως σαφείς, ακριβείς και άνευ προϋποθέσεων.

Κατ' αρχάς, η οδηγία 2005/36/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων, προβλέπει, στο άρθρο της 2, ότι έχει εφαρμογή σε κάθε υπήκοο κράτους μέλους ο οποίος επιθυμεί [σελ. 6 του πρωτοτύπου] να ασκήσει νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο όπου απέκτησε τα επαγγελματικά προσόντα του, είτε ως αυτοαπασχολούμενος είτε ως μισθωτός, συμπεριλαμβανομένων των ασκούντων ελευθέρια επαγγέλματα (παράγραφος 1), ενώ δεν έχει εφαρμογή στους συμβολαιογράφους που διορίζονται με επίσημη πράξη της Διοικήσεως (παράγραφος 4).

Επομένως, πρέπει κατ' αρχάς να εξεταστεί αν η ρύθμιση σχετικά με την πρόσβαση στην άσκηση του συμβολαιογραφικού λειτουργήματος εντός κράτους μέλους πρέπει κατ' ανάγκη να αποτελέσει αντικείμενο εναρμονίσεως μεταξύ του εθνικού δικαίου του εν λόγω κράτους και του δικαίου της Ένωσης.

Επιπλέον, το προαναφερθέν άρθρο 6 της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, το οποίο επιγράφεται «Δικαιολογημένη διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας», ορίζει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι η λόγω ηλικίας διαφορετική μεταχείριση δεν συνιστά δυσμενή διάκριση όταν στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου δικαιολογείται αντικειμενικά και λογικά από θεμιτό στόχο, ιδίως δε από θεμιτούς στόχους της πολιτικής στον τομέα της απασχολήσεως, της αγοράς εργασίας και της επαγγελματικής κατάρτισεως, και όταν τα μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία.

8. Εντούτοις, το δικάζον τμήμα θεωρεί ότι υπάρχουν αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα του άρθρου 1, τρίτο εδάφιο, στοιχείο b, του νόμου 1365 του 1926, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 13 του νομοθετικού διατάγματος 166 του 2006, με το σχετικό με τη διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας δίκαιο της Ένωσης.

Συγκεκριμένα, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι η διάταξη του εσωτερικού δικαίου, επιτρέποντας τη συμμετοχή σε δημόσιο διαγωνισμό για την κάλυψη θέσεων συμβολαιογράφου μόνο στους υποψηφίους που δεν έχουν συμπληρώσει το 50ό έτος της ηλικίας τους κατά την ημερομηνία προκηρύξεως του διαγωνισμού, δεν στηρίζεται σε κάποιον αντικειμενικό και λογικό δικαιολογητικό λόγο που αποβλέπει σε θεμιτό στόχο.

Με άλλα λόγια, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι η νομοθετική διάταξη του ιταλικού κράτους εισάγει διάκριση λόγω ηλικίας κατά την άσκηση των συμβολαιογραφικών καθηκόντων, εφόσον δεν υπάρχει θεμιτός σκοπός, συνεπαγόμενη διαφορετική μεταχείριση η οποία δεν επιτρέπεται από τη σχετική οδηγία.

9. Επομένως, είναι αναγκαίο, δυνάμει του άρθρου 267, δεύτερο και τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ [σελ. 7 του πρωτοτύπου] να τεθεί στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα για τη λύση της παρούσας διαφοράς, άπαξ το Δικαστήριο διαπιστώσει ότι η ρύθμιση που διέπει την πρόσβαση στην άσκηση του συμβολαιογραφικού λειτουργήματος εντός κράτους μέλους πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο εναρμονίσεως μεταξύ του εθνικού δικαίου του εν λόγω κράτους μέλους και του δικαίου της Ένωσης: «Αντιτίθενται το άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το άρθρο 10 ΣΛΕΕ και το άρθρο 6 της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, κατά το μέρος που απαγορεύουν τις διακρίσεις λόγω ηλικίας κατά την πρόσβαση στην απασχόληση, στη δυνατότητα κράτους μέλους να επιβάλλει όριο ηλικίας για την πρόσβαση στο επάγγελμα του συμβολαιογράφου;»

[παραλειπόμενα] [στερεότυπες εκφράσεις]

Αποφασίστηκε στη Ρώμη, στη συνεδρίαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2019
[παραλειπόμενα]

[σελ. 8 του πρωτοτύπου]

[παραλειπόμενα] [ονόματα των υπογραφόντων]

ΕΓΓΡΑΦΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ